

آثارشناسی توصیفی
محمد علی سدید السلطنه
کبابی بندرعباسی

از مجموعه‌ی طرح‌های پژوهشی چهره‌های ماندگار خلیج فارس
جلد نخست: محمد علی سدید السلطنه کبابی

مجری: دبیرخانه‌ی جشنواره‌ی فرهنگی خلیج فارس
بندرعباس، اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی هرمزگان

پدیدآورندگان:
حسام‌الدین نقوی- علیرضا محسنی
مشاور علمی: دکتر فرامرز خجسته

سرشناسه: نقوی، حسام‌الدین، ۱۳۴۲ -
عنوان و نام پدیدآور: آثارشناسی توصیفی محمدعلی سدیدالسلطنه کبابی بندرعباسی: از مجموعه‌ی
طرح‌های پژوهشی چهارم‌های ماندگار خلیج فارس... / پدیدآورندگان حسام‌الدین نقوی- علیرضا محسنی؛
مشاور علمی فرامرز خجسته؛ مجری دبیرخانه‌ی چشمواری فرهنگی خلیج فارس بندرعباس، اداره کل
فرهنگ و ارشاد اسلامی هرمزگان.
مشخصات نشر: تهران: نشر هفت رنگ، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری: ۳۳۶ ص.: مصور.
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۶۱۱-۱۹-۸
وضعیت فهرست نویسی: فیا
موضوع: سدیدالسلطنه، محمدعلی، ۱۲۵۱-۱۳۲۰. -- سرگذشتنامه و کتابشناسی
موضوع: سدیدالسلطنه، محمدعلی، ۱۲۵۱-۱۳۲۰. -- مقاله‌ها و خطابه‌ها
موضوع: دانشگاه تهران. کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد-- فهرست‌ها
موضوع: نسخه‌های خطی فارسی -- ایران -- تهران -- فهرست‌ها
موضوع: Manuscripts, Persian -- Iran -- Tehran -- Catalogs
موضوع: دست‌نویس‌های ایرانی -- قرن ۱۳ق. -- ۱۴ -- سرگذشتنامه و کتابشناسی
موضوع: Authors, Iranian -- 19 -- 20th century -- Bio-bibliography
موضوع: تاریخ -- اسناد و مدارک
موضوع: Persian Gulf -- History -- Source
موضوع: افزودن: شش، علیرضا، ۱۳۵۷ -
شناسه: افزودن: خجسته، فرامرز، مشاور علمی
شناسه: افزوده: چشمواری بین‌المللی، هنجاری خلیج فارس، دبیرخانه
شناسه: افزودن: ان، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان هرمزگان
ردیف‌بندی کنگره: ۱۳۹۷ / ن ۶۶۲۱ / Z
ردیف‌بندی دی‌رجی: ۱۳۱
شماره کتابشناسی ملی: ۵۵۴۶۰

آثارشناسی توصیفی

محمدعلی سدیدالسلطنه

کبابی بندرعباسی

حسام‌الدین نقوی- علیرضا محسنی

مشاور علمی: دکتر فرامرز خجسته

طرح روی جلد: ابراهیم حقیقی

صفحه‌آرا: سعید کاوندی

ناشر: هفت رنگ تلفن: ۸۸۷۱۱۰۰۰

چاپ نخست: ۱۳۹۷

تیراژ: ۵۰۰

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۶۱۱-۱۹-۸

امور آماده‌سازی و چاپ: نظر

حق چاپ برای ناشر محفوظ است

فهرست

یکم

روزشمار زندگی و آثار ۱۵

دوم

نمایه‌ی الفبایی مداخل کتاب‌شناسی و منابع آن ۲۱

کتاب‌شناسی توصیفی سدیدالسلطنه کبابی ۲۸

سوم

فهرست توصیفی نسخه‌های خطی آثار محمدعلی سدیدالسلطنه کبابی در مرکز اسناد و کتاب‌خانه‌ی مرکزی

دانشگاه تهران ۸۱

چهارم

اسناد

۱/۴. اسناد محمدعلی‌خان سدیدالسلطنه در بایگانی وزارت امور خارجه ۱۲۰

۲/۴. اسناد و مکاتبات منتشر نشده‌ی سدید با حکومت بنادر و جزایر جنوب و دشتی و دشتستان ۱۴۲

۳/۴. اسناد حکومت بوشهر ۱۵۰

۴/۴. گزارش بالوز بریتانیا در بوشهر ۱۶۲

۵/۴. اسناد بندرعباس ۱۶۳

۶/۴. گزارش کارگزار بنادر و جزایر خلیج فارس ۱۶۵

پنجم

سدید و مطبوعات عصر مشروطیت ۱۷۱

ششم

مجموعه مقالات منتشر نشده.....	۱۷۸
نیاکان سدیدالسلطنه‌ی کبابی، رامین آذر مهر	۱۸۰
سرتیپ حاج احمدخان سدیدالدوله مشهور به کبابی، رامین آذر مهر	۱۹۱
ملاعلی شاه: آغاز صعود خاندان کبابی در صحنه سیاسی خلیج فارس، احمد بازماندگان خمیری	۲۱۴
زندگی و زمانه‌ی حاج احمدخان کبابی-مصطفی زارعی	۲۲۲
بوشهر به روایت سدیدالسلطنه-محمدحسن نادری	۲۳۵
سدیدالسلطنه کبابی و انجمن‌های مشروطه‌خواه بندرلنگه و بندرعباس، علیرضا خلیفه‌زاده	۲۴۸
نقد تطبیقی آثار منتشر شده‌ی سدیدالسلطنه کبابی، حسام‌الدین نقوی	۲۶۵
دیده‌ی سدیدالسلطنه نویسنده (نقدی بر کتاب سفرنامه‌ی سدیدالسلطنه، ابراهیم دمشاس	۲۷۷
آبیاری و مدیریت آب در همدان قدیم (به روایت سدیدالسلطنه)، علی معلمی‌پور	۲۸۱
عاری بوشهری (در آبی‌شناسی)، حسام‌الدین نقوی	۲۹۰
انجمن ادبی سدید در بندرعباس: مقدمه‌ی مدسلم کوچکعلی‌نژاد	۳۱۵
همایش‌ها	۳۲۰
منابع	۳۲۳
نمایه	۳۲۷

یادداشت پدیدآورندگان

میراث مکتوب محمدعلی سدیدالسلطنه کتابی در شمار نخستین آثار واقع گرایانه‌ی پژوهندگان ایرانی در زمینه‌ی سرزمین‌های جنوب ایران و تاریخ خلیج فارس به شمار می‌رود. وی به شرحی که به صورت مفصل در این کتاب خواهد آمد - در نوشته‌ها، پژوهش‌های پرشمار خود، به شیوه‌ای علمی و نقادانه به شرح رویدادها و واقعیت‌های موجود در همه‌ی ابعاد طبیعی و جغرافیایی و انسانی و در تمامی وجوه مشترک فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی این مناطق پرداخته است. افزون بر این نگاه با هم نگرانه، کبابی گرچه دولت - مردی قاجاری بود، تاریخ نگاری منطقه را یک سره از وقایع نگاری صرف خارج کرده و تنها به گزارش نویسی اکتفا نمود است؛ او بر خلاف منشیان و تاریخ نویسان حقوق بگیر درباری حکومت‌های پیشین، به منشیان - زنیات، توصیف دقیق و تجزیه و تحلیل علمی و نتیجه گیری از این رخدادها نیز دست یازیده و با کوشش متفاوت، خردباورانه و با ذهنی جست و جوگر، برای نخستین بار به نگارش تاریخ نوین خلیج فارس همت گماشته است. او نیز همچون هایدن وایت و پل ریکور این آگاهی را داشته است که در هر دوره‌ی زندگی مدنی انسان، تاریخ جذباتی انکار ناپذیر دارد؛ نوشتن یا شرح دادن تاریخ، بازتاب خود زندگی است. وجود انسان و آگاهی او منش و شالوده‌ای روایی دارد. حافظه‌ی انسان‌ها چندان قوی نیست و با گذر عمر ضعیف تر نیز می‌شود؛ از اینرو تاریخ ابزاری است تا افراد رویدادهای گذشته را از یاد نبرند یا دست کم به فراموشی نسپارند (احمدی، ۱۳۸۷: ۱۶۵ و ۲۲) و سدید نیز قصدمندانه در آثار درخشان خود - که سال‌ها به محقق فراموشی سپرده شده و با توطئه‌ی سکوت مواجه گشته بود - تلاش نموده است تا ناخودآگاه جمعی و خاطره‌ی تاریخی ما را به ما بازگرداند. خاستگاه و انگیزه‌ی تدوین این کتاب، کشف، شرح و معرفی و نقد تمامی ابعاد فعالیت‌های

پژوهشی این بزرگ منش خود ساخته هم، از خلال نوشته‌های او و هم، از دیدگاه پژوهشگران دیگر می‌باشد؛ به همین منظور ابتدا سعی گردیده تا جایی که در توان و بضاعت گردآورندگان بوده است، به صورت ایجاز اقدام به تدوین تمامی آثار او و همین‌طور نوشته‌هایی که تاکنون درباره‌ی سدید تألیف و منتشر شده است، بشود. با این هدف که با توجه به شتاب جهان کنونی و تغییر در رفتار و ذوق عمومی و گرایش به بیان الکترونیکی به جای خوانش کتاب، از تکرار ملال آور و غیر ضروری مطالب و افزایش بی مورد حجم کتاب پرهیز گردد؛ با این چشم‌انداز، رعایت ایجاز و حذف زواید در هر مقوله‌ای ضرورت دارد زیرا انسان کنونی در محل سکونت یا کار خود با فشار زیادی، می‌تواند بیشتر کتاب‌ها، مقاله‌ها و یا مطالب مورد نظر خویش از سراسر جهان را در حافظه‌ی رایانه‌ی خود ضبط نموده و از آن استفاده کند؛ از اینرو درازگویی و ارائه آثار حجیم و دست و پاگیر، حوصله‌ی او نیست. از سوی دیگر تلاش شده است تا نوشته‌هایی در این مجموعه جای گیرند. از بار علمی نسبتاً بالایی برخوردار بوده و صبغه‌ای پژوهشی و تحلیلی داشته و مطالب جدید، ریشه‌ای را بیان کرده باشند. از طرف دیگر با تقسیم‌بندی و تبویب نوشته‌ها، مطالب کتاب به سه سوی ناخفته، مختلف پژوهندگی سدید سوق داده شده، تا دانش‌پذیران، پژوهشگران و علاقه‌مندان، یک نگاه مایل‌اند در آثار او به‌کند و کاو بپردازند، از تحقیقات انجام شده تا این مقطع اطلاع یافته و نسبت به کاری موازی، مشابه و تکراری نزنند؛ افزون بر مطالب فوق هدف از تدوین این مجموعه، کتاب‌سازی و گردآوری صرف مطالب و موضوعاتی که قبلاً منتشر شده است نبوده بلکه آگاهانه و براساس چندین وجه از وجوه هستی‌شناختی سدید مبادرت به تدوین آن شده است. زیرا، چنانچه دیگران نیز در مورد تأثیر و فایده‌بخش بودن این‌گونه تألیفات گفته‌اند، گردآوری مطالب مختلف از خلال کتاب‌ها و نشریات گوناگون علمی و فرهنگی در یک مجلد و یک مجموعه، جامعیت و آگاهی‌بخشی قابل‌اعتنایی را درباره آن موضوع ایجاد نموده و دسترسی به این منابع را آسان‌تر می‌کند. از این رو شیوه تدوین اثر، آثارشناسی توصیفی می‌باشد.

آثارشناسی (کتاب‌شناسی) به معنای عام آن صورتی از نام و مشخصات و ویژگی‌های کتابی یا غیرکتابی در هر حوزه‌ی علمی است که با روشی خاص تنظیم می‌شود و مراجعه‌کننده به آن می‌تواند از این طریق، درباره‌ی کتاب و یا مجموعه‌ی آثار مورد نیاز خود در مورد موضوعات گوناگون آگاهی پیدا کند. برای کسانی که با علم و دانش و منابع و مراجع آن سروکار دارند، بدیهی است که کتاب‌شناسی‌های علمی شامل فهرست و نمایه‌ی الفبایی با ذکر کد و شماره‌ای هستند که بتوان به راحتی به اطلاعات آن مدرک دسترسی پیدا کرد. پژوهشگر از طریق نمایه‌ها به دانش‌های مندرج در کتاب‌ها، نشریات ادواری و جز آن به سرعت راهنمایی می‌شود. در این پژوهش رویکرد پژوهشگران، کتاب‌شناسی توصیفی است؛ یعنی بررسی محتوا و موضوعات کتاب‌های

سدید السلطنه کبابی مد نظر می‌باشد که در اصطلاح علم میان‌رشته‌ای، کتاب‌شناسی موضوعی نامیده می‌شود؛ از نظر موضوعی نیز در گروه کتاب‌شناسی اختصاصی قرار می‌گیرد نه عمومی زیرا به موضوع (آثار و تالیفات)، فرد (سدید السلطنه کبابی) و حوزه‌ی جغرافیایی معین (خلیج فارس) اختصاص دارد و صرفاً کتاب‌شناسی فردی-موضوعی است زیرا آثار یک فرد و کتاب‌شناسی آثاری که در مورد او منتشر شده است را شامل می‌شود. (نک. صافی، ۱۳۸۸: ۱۱۶-۱۱۱)

کتاب دارای چندین بخش می‌باشد؛ ابتدا گاه‌شمار زندگی و آثار، سپس معرفی کتاب‌های منتشر شده‌ی سدید السلطنه کبابی و همچنین کتاب‌ها و مقاله‌هایی که دیگران در مورد زندگی و آثار او در ابعاد مختلف با گرایش‌های مردم‌شناسی، جامعه‌شناسی، تاریخ و اندیشه‌های اجتماعی، زبان‌شناسی، شعر و ادبیات، سایر رشته‌های علوم انسانی به نگارش درآورده‌اند، به صورت چکیده، در قالب کتاب‌شناسی تبیینی و آثارشناسی او با ذکر منابع آن ارائه شده است. بخش‌های دیگر شامل فهرست آثار، نطی او در کتاب‌خانه‌ی مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه تهران، اسناد مربوط به او در بایگانی‌های وزارت امور خارجه، حکومت بوشهر، دشتی و دشتستان، حکومت بنادر خلیج فارس، حکومت بندرک و بندرعباس و در ادامه، سدید در لابه‌لای مطبوعات و متون دیگر و بخش آخر مطالب و مقالات می‌باشد. باید یاد داشت که تاکنون منتشر نشده و برخی از آنها صرفاً برای تدوین این کتاب به نگارش درآمده‌اند.

بندرعباس - سال ۱۳۹۷

حسام الدین به‌ی - علیرضا محسنی